- ב) חָטִים שָׁנִּמְצְאוּ בָהֶן מְבֻקּעוֹת אוֹ מְצֻמָּחוֹת, הַשְּׁאָר מֻתָּר. וּבִּלְבַד שָׁיִבְרוּ אוֹתָן, אוֹ צְרִיכִין לְדַקְדֵּק הֵיטֵב, אִם יֵשׁ שָׁם עַל־כָּל־פָּנִים שִׁשִּׁים נְּיָבְרוּ אוֹתָן, אוֹ צְרִיכִין לְדַקְדֵּק הֵיטֵב, אִם יֵשׁ שָׁם עַל־כָּל־פָּנִים שִׁשִּׁים כְּנֶגְדְּן. וְהַחִּטִים שֻׁבָּאוּ בַסְּפִינָה שָׁאָכְלוּ מֵהֶן עַכְבָּרִים אוֹ שֶׁיִהְיָה שִׁשִּׁים כְּנֶגְדְּן. וְהַחִּטִים שֻׁבָּאוּ בַסְפִינָה אוֹ שֶׁהִיוּ מֻנָּחוֹת בַּבּוֹרוֹת, אִם הֵן יְבַשׁוֹת וְלָא נִשְׁתַּנָּה מַרְאֵיהֶן, כְּשֵׁרוֹת. וְאִם הָיוּ מֻנָּחוֹת בַּעֲלִיָּה וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים דֶּרֶדְּ הַנַּג בִּקְצְת מְיִם בְּמָלוֹם מְקוֹת. אֲכָל אִם נָפַל עֲלֵיהֶן קְצָת שֶׁלֶג אוֹ קְצָת מִיִם בְּמָקוֹם אֶחָד, מְסֵלֵּק אוֹתָן שָׁיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בָּהֶן, וְהַשְּׁאָר מֻתָּרוֹת.
- ג) כְּבֶר נָהֲגוּ יִשְּׂרָאֵל לְדַקְדֵּק בְּהֶכְשֵׁר הָרֵחַיִם, לְנַקֵּר הֵיטֵב וּלְנַקּוֹת בְּכֶל הָאֶפְשָׁרִי. וְכִיסִים, לוֹקְחִים חֲדָשִׁים. וּבְמְקוֹם שָׁיֵשׁ תַּלְמִידִי חֲכָמִים, הַפֶּה הוֹלְכִים אֶל הָרַחַיִם לְהַשְׁגִּיחַ, שֶׁיְהֵא הַהֶּכְשֵׁר כָּרָאוּי. וּבְמְקוֹם שָׁאֵין תַּפָּה הוֹלְכִים אֶל הָרַחַיִם לְהַשְׁגִּיחַ שֶׁיְהֵא הַהֶּכְשֵׁר כָּרָאוּי. וּבְמְקוֹם שָׁאֵין תַּלְמִידִי חֲכָמִים, רָאוּי לְכָל יְרֵא־שָׁמִים שֶׁיֵלֵדְּ בְּעַצְמוֹ לְהַשְׁגִּיחַ עַל הַהֶּכְשֵׁר, דְּמִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבְּשְׁלוּחוֹ. וְנוֹהְגִין כִּי הַקֶּמַח הָרִאשוֹן שָׁנִּטְחַן לְאַחַר דְּמִבּוּאָה בּוֹ מוֹחָנִים בָּרַחַיִם גַּם תְּבוּאָה הַהָּאָה לְתוּתָה, צְּרִיכִין לְהַפְּסִיק בִּמְחִצָּה שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ בּוֹ מִן הָאָבָק הַהוּא.
- כד׳ אדר ד) שַׂק עִם קָמַח שֶׁנִּתְלַחְלַח מִמַּיִם, אִם הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד, בֵּין שֶׁהוּא עֲדִין לַח, בֵּין שֶׁנּתְיַבֵּשׁ, יֹאחֵז אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה בְּיָדוֹ וְיָרִיק הַשְּׁאָר, וּמֻתָּר. רַק זֶה שֶׁנִּתְלַחְלַח, אָסוּר. וְאִם נִתְלַחְלַח בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׁוֹת כֵּן, אֲזֵי אִם עֲדִין הוּא לַח, יְרַקֵּד אֶת הַקֶּמַח. וּמַה שֶׁנִּשְׁאַר עַל לַצְשׁוֹת כֵּן, זֶה לְבַד חָמֵץ, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר. וְכֵן אִם אָכְלוּ עַכְבָּרִים מִן הַבָּפָה בֵּרוּרִין, זֶה לְבַד חָמֵץ, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר. וְכֵן אִם אָכְלוּ עַכְבָּרִים מִן הַקֶּמָח, יְרַקְדָנוּ. אֲבָל אִם כְּבָר נִתְיַבֵּשׁ, לָא מַהְנֵי לֵהּ הַרְקָדָה, וְכָל הַקֶּמַח אַסוּר.
- ה) בְּיוֹם שֶׁטָּחֲנוּ אֶת הַקֶּמַח, אָסוּר לֶאֱפוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאָז הַקֶּמַח הוּא חַם וּמְמֵהֵר לְהַחְמִיץ כְּשֶׁנּוֹתְנִים בּוֹ אֶת הַמֵּיִם, עַל בֵּן יִשְׁהֶה אַחַר הַטְּחִינַה לָכֵל־הַפַּחוֹת מֵעֵת־לִעֶת.
- ו) הַשַּׂקִּים שֶׁמַנִּיחִים בָּהֶם אֶת הַקֶּמַח, טוֹב לַצְשׁוֹתָן חֲדָשִׁים, אוֹ לְכָל־הַפָּחוֹת לְהַתִּיר אֶת הַתְּפִירוֹת וּלְכַבֵּס הֵיטֵב בְּחַמִּין וּבְאֵפֶר וּבְשִׁפְשׁוּף וַחֲבִיטָה.
- ז) אַסוּר לְהַנִּיחַ שַׂק עִם קֶמַח עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, אֶלָּא אִם יֵשׁ עוֹר

- 2) If in some of the wheat there was found kernels that were split open or sprouted; the rest may be used for matzah, provided the unfit ones were separated or carefully measured to make sure that there is at least sixty times as much (of the good wheat) as the split and sprouted (wheat). Initially, you should be scrupulous to sort out even wheat from which mice have eaten, or to make sure that there is at least sixty times as much of the good wheat. Wheat that arrived by ship or was stored in pits, if it is dry and hard, and its color has not changed, is kosher for *Pesach*. If it was stored in an attic and rain dripped upon it in several places, through the roof, it is forbidden. But if a little snow fell on it or a little water, in one place only, you must remove those kernels which are doubtful, and the rest may be used.
- 3) It is a long established custom in Yisroel, in preparing the mill, to clean it thoroughly, and scrub it in every possible way and to purchase new bags [for the flour.] In a community where there are Torah scholars, they should go to the mill to supervise the cleansing, and to see that the preparations are done properly. In a community where there are no Torah scholars, every God-fearing person should go himself to supervise the preparation of the mill, for it is a greater mitzvah to do it yourself, than if an agent does it for you. It is customary that the first flour milled after this preparation, is not eaten on *Pesach*. If moist grain is also ground at that mill, it should be separated with a partition, so that none of its powder should mix with it.
- April 4 4) If a bag of flour has become wet, if only one part became wet, whether it is still moist or already dry, you may take that part in your hand while you empty the rest of the flour, which you are permitted to use. Only the part that has become wet is forbidden. However, if the bag of flour has become wet in several places so that it is impossible to take these steps, then, if it is still moist, the flour is sifted and only the pieces that remain in the sieve are *chametz*, but the rest may be used. If mice have eaten some of the flour, it should be sifted. However, if the bag of flour has become dry, sifting is of no use, and the entire flour is forbidden to be used.
 - 5) On the day the flour has been ground it is forbidden to be baked,² because the flour is then warm and will quickly become *chametz* when water is poured on it. Therefore, you should postpone using it for at least twenty-four hours after the grinding.
 - 6) The bags for holding the flour preferably should be made new, or at least the seams of the old bags should be opened, and they should be washed thoroughly with warm water and ashes, and by rubbing and beating them.
 - 7) It is forbidden to load a bag of flour on an animal, unless thick leather is

^{2.} If, however, it was already kneaded with water, it may be baked, but special care must be taken that it not be allowed to become *chametz*. This is done by speeding up the process and getting into the oven even quicker than other matzos. (*Mishnah Berurah* 453:43)

עָבֶה תַּחְתָּיו, דְּאִם לֹא כֵן יִתְחַמֵּם וְיִתְלַחְלֵחַ מִן הַזֵּעָה. וְאִם אֶפְשָׁר, יִזְּהֵר גַּם כֵּן שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ הַרְבֵּה שַּׂקִים זֶה עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְחַמֵּם וְיַחָמִיץ בַּלִּישָה.

סִימָן קט דִּינֵי הַמַּיִם

כה' אדר

- א) אֵין לָשִׁין אֶת הַמַּצּוֹת אֶלָּא בְּמַיִם שֶׁלָנוּ הַלַּיְלָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשְׁאַב אוֹתָם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְיַעַמְדוּ בְּתָלוּשׁ כָּל הַלָּיְלָה. וַאֲפִלּוּ אִם הַלַּיְלָה אָרֹדְּ יוֹתֵר מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת, אָסוּר לָלוּשׁ בָּהֶן עַד אוֹר הַיּוֹם. וְאִם הַלַּיְלָה קָבְּר וְאֵין שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת עַד אוֹר הַיּוֹם, צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שָׁיַר וְאֵין שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת מִשְּׁעָה שֶׁנִּשְׁאָבוּ. וְעַמָּא דְאַרְעָא נוֹהֲגִין שָׁמִיַּד בְּאוֹר הַיּוֹם לָשִׁין בַּמַיִם שֶׁלָנוּ, אַף שֶׁעֲדִיִן לֹא עָבְרוּ שְׁתִּים־עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת בַּלְּהִים שֶׁלָנוּ, אַף שֶׁעֲדִיִן לֹא עָבְרוּ שְׁתִּים־עָשְׂרֵה שָׁעוֹת בַּהְּכִים שֶׁלָנוּ, אַף שֶׁעֲדִיִן לֹא עָבְרוּ שְׁתִּים־עִשְׂרֵה שָׁנִים עַל מַה שֶּיִסְמֹכוּ, אֲבָל רֹב הַפּוֹסְקִים מַחְמִירִים בָּזְתִירִים בָּזָה. וְעַל כֵּן צָּרִיךְּ לְזָהֵר בַּדְּבָר.
- ב) אָם לֹא יוּכַל לְשַׁעֵר אֶת זְמַן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, יַקְדִּים קְצָת, וּבִּלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַב קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה. וְהַמִּנְהָג לְסַנֵּן אֶת הַמַּיִם וּלְכַסּוֹתָן. וּצְרִיכִין לְהַעֲמִידָם בְּמָקוֹם קָר. וּכְשֶׁהוּא נוֹשְׂאָם בַּיּוֹם לַבַּיִת, יִזָּהֵר שֶׁלֹא יָבֹא עֵלֵיהֶם הַשָּׁמֵשׁ.
- ג) יָכוֹל לִשְׁאוֹב בְּפַעַם אַחַת לְכַמָּה יָמִים, אֲבָל הַמִּצְוָה הִיא לִשְאוֹב בִּשְׁבִיל כָּל יוֹם וָיוֹם בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְנוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִשְׁאוֹב בִּכְלִי חֶרֶס יְשָׁן אֲפָלוּ הוּא שֶׁל פֶּסַח, אֶלָא אִם כֵּן הוּא מְצֻפֶּה. דִּכְלִי חֶרֶס יָשָׁן שֶׁאֵינוֹ מְצֵפֶּה, אֵינוֹ הִדּוּר מִצְוָה. וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג.
- ד) הַנְּהָרוֹת בִּימֵי נִיסָן עֵל פִּי הָרֹב הֵן יוֹתֵר קָרִים מִן הַבְּאֵרוֹת, וְעַל כֵּן יִשְׁאַב מִן הַנָּהָר. אַךְּ לִפְעָמִים הַנְּהָרוֹת גְּדוֹלִים מֵהַפְשָׁרַת שְׁלָגִים וְאֵינָם קָרִים כָּל כָּדְּ, וְאָז טוֹב יוֹתֵר לִשְׁאוֹב מִן הַבְּאֵרוֹת.
 - ה) לא יִשְאַבֶּם עַל יָדֵי גוֹי, אֶלָּא עַל יָדֵי יִשְׂרָאֵל.
- ו) לא יִתְּגַם בִּכְלִי שֶׁהָיָה בּוֹ דְבַשׁ אוֹ שְׁאָר מֵי פַּרוֹת, אֶלָּא אִם

^{3.} If, however, they were placed one on top of the other, it is necessary to wait at least twenty-four hours before using the wheat. One should also not sit on the bags of flour. (Mishnah Berurah 453:35)

placed underneath the bag, as otherwise, it will get warm and moist from perspiration. If possible, you should also be careful not to place many bags one on top of the other, because as a result of that, the flour will be heated, and become *chametz* in the kneading.³

April 5

Chapter 109

The Laws Concerning the Water (Used for Kneading the Matzos)

- 1) The flour for the matzos should be kneaded only with water that has stayed overnight, ¹ that is to say, it should be drawn during twilight, and left standing overnight. Even if the night is longer than twelve hours, it is forbidden to use it for kneading until daylight, and if the night is short and there are no twelve hours until daylight, we must wait until twelve hours will have passed from the time it has been drawn. Ordinary people are accustomed to begin kneading as soon as it grows light, with water that stayed overnight, even though, as yet twelve hours have not passed. Although there are some authorities who permit this, most of the authorities take the more stringent view. It is necessary, therefore, to be watchful in this matter.
- 2) If you are unable to estimate the exact time of twilight, you may draw water a little earlier, provided you do not draw it before sunset. 2 It is the custom to strain the water and to cover it, and it must be placed in a cool place. When bringing the water into the house in the morning, you must be careful to keep it out of the sun.
- 3) You are permitted to draw enough water at one time to last for several days, but the proper way of fulfilling the mitzvah is to draw water daily for the needs of that day. It is the custom not to draw water in an old earthen vessel, even though it is used only for Pesach, unless it is glazed, for the use of an old unglazed vessel cannot be considered an enhancement of the mitzvah. This custom should not be changed.
- 4) Rivers in the month of Nissan are generally cooler than wells. You should, therefore, draw water from a river. Sometimes, however, the rivers are swollen from the melting snow and the water is not so cold; it is then preferable to draw water from a well.
 - 5) The water should not be drawn by a non-Jew, but by a Jew.³
 - 6) You should not put the water in a vessel that has contained honey or fruit

^{1.} This applies both to the *matzah shel mitzvah* (which is required eating at the Seder) and to the regular matzos eaten during Pesach. See Chapter 110:15. (*Mishnah Berurah* 455:1)

^{2.} Many *Poskim* rule that twilight begins at sunset and according to them, you may draw the water even before sunset.

^{3.} Drawing water for baking matzah is considered part of the mitzvah and should be done only by a Jew. This halachah also applies to regular matzos and certainly to matzo shel mitzvah. The one who draws the water should say: "This is being done for matzah shel mitzvah." (Mishnah Berurah 455:21-23)